

Μουσειακές αφηγήσεις και θετικές επιστήμες στο Μουσείο Ιστορίας Πανεπιστημίου Αθηνών

Φαίη Τσίτου

Δρ. Επιμελήτρια-Μουσειοπαιδαγωγός - Μουσείο Ιστορίας Πανεπιστημίου
Αθηνών
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
ftsitou@uoa.gr

Ευάγγελος Παπούλιας

Δρ. Προϊστάμενος του Τμήματος Μουσείων και Ιστορικών Αρχείων
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
paroulias@uoa.gr

Παναγιώτης Λάζος

Δρ. Υπεύθυνος Εργαστηριακού Κέντρου Φυσικών Επιστημών Ηλιούπολης
Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Εθνικό και Καποδιστριακό
Πανεπιστήμιο Αθηνών
taklazos@gmail.com

➤ ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι νέες μουσειολογικές και μουσειοπαιδαγωγικές πρακτικές, οι συμπράξεις με άλλους φορείς, κοινότητες και εξωτερικούς συνεργάτες, διαμορφώνουν το σύγχρονο μουσειακό περιβάλλον που εξελίσσεται διαρκώς. Παράλληλα, τις τελευταίες δεκαετίες, παρατηρούμε το περιβάλλον αυτό να ξεχωρίζει για τον πολυμορφικό, διεπιστημονικό, διαθεματικό, δημοκρατικό, συμμετοχικό και συμπεριληπτικό του χαρακτήρα. Στην περίπτωση του Μουσείου Ιστορίας Πανεπιστημίου Αθηνών (ΜΙΠΑ) αυτή η τάση διακρινόταν ήδη από τα πρώτα χρόνια λειτουργίας του στην τουριστική περιοχή της Ακρόπολης. Όραμα του συγκεκριμένου πανεπιστημιακού μουσείου ήταν εξ αρχής να απευθύνεται σε ένα ευρύτερο κοινό πέρα από την ακαδημαϊκή κοινότητα. Έτσι, το ΜΙΠΑ ξεκίνησε να συστήνεται στους επισκέπτες του με ξεναγήσεις, εκπαιδευτικά προγράμματα αλλά και με παράλληλες εκδηλώσεις -κυρίως τους καλοκαιρινούς μήνες- όπως θεατρικές παραστάσεις, συναυλίες, ανοιχτές συζητήσεις, φιλοξενία εκθέσεων, κ.ά. Το παρόν άρθρο επιχειρεί μια περιγραφή, σε αδρές γραμμές, της δραστηριότητας του ΜΙΠΑ, με στόχο την επικοινωνία των θετικών επιστημών (μαθητικός διαγωνισμός *Τα εκθέματα του Μουσείου μέσα από τα μάτια των μαθητών, Ρώτα τον επιστήμονα, Κυριακές στο μουσείο*, κ.ά.) σε διαφορετικά είδη κοινού.

Λέξεις-κλειδιά: μουσειακές αφηγήσεις, θετικές επιστήμες, επιστημονικά όργανα, είδη κοινού.

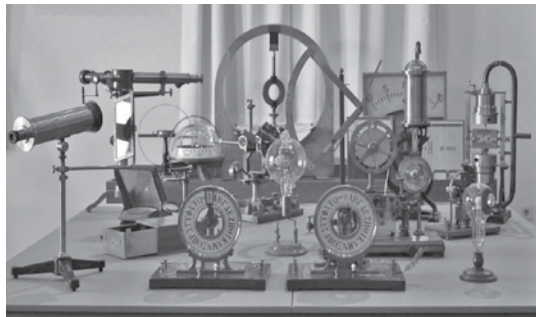

➤ ΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

Στο κτήριο που σήμερα στεγάζει το Μουσείο Ιστορίας Πανεπιστημίου Αθηνών (ΜΙΠΑ), ιδρύθηκε και λειτούργησε για τέσσερα χρόνια (1837-1841) το πρώτο Πανεπιστήμιο του Ανεξάρτητου Ελληνικού Κράτους, το *Οθώνειο Πανεπιστήμιο*, όπως ήταν η αρχική του ονομασία. Η σημερινή λειτουργία του κτηρίου ως Μουσείο, εγκαινιάστηκε το 1987, στο πλαίσιο των εορτασμών για τα 150 χρόνια από την ίδρυση του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (ΕΚΠΑ), σύμφωνα με το όραμα του Πρύτανη (1983-1991), κ. Μιχάλη Σταθόπουλου.

Η μόνιμη έκθεση του ΜΙΠΑ, παρουσιάζει κυρίως το διδακτικό και ερευνητικό έργο των καθηγητών, τη φοιτητική ζωή, καθώς και τη διοικητική πορεία του ιδρύματος. Η συλλογή του απαρτίζεται, στο μεγαλύτερο μέρος της, από τεκμήρια της πανεπιστημιακής κληρονομιάς από τα χρόνια του Όθωνα μέχρι περίπου τα μέσα του 20ού αιώνα (συγγράμματα, φυλλάδια, προσωπογραφίες, φωτογραφίες, σφραγίδες, διπλώματα, ψηφίσματα, διοικητικά έγγραφα, επιστημονικά όργανα της ιατρικής επιστήμης και των θετικών επιστημών). Στον χώρο υποδοχής του Μουσείου παρουσιάζονται κυρίως τεκμήρια από τα χρόνια της ίδρυσης του Πανεπιστημίου (το πρώτο μητρώο των φοιτητών, το βασιλικό διάταγμα για την ίδρυση του Πανεπιστημίου, η πρώτη του σφραγίδα, κ.ά.). Στη συνέχεια, η έκθεση αναπτύσσεται στις υπόλοιπες αίθουσες στους δύο ορόφους του κτηρίου, με βάση τη διάκριση των τεσσάρων σχολών -Νομική, Ιατρική, Φιλοσοφική, Θεολογική- με τις οποίες πρωτολειτούργησε το ίδρυμα. Επιπλέον, μια μικρή ξεχωριστή αίθουσα είναι αφιερωμένη στην Οδοντιατρική Σχολή, η οποία λειτούργησε περίπου έναν αιώνα μετά την ίδρυση του Πανεπιστημίου. Μια ανεξάρτητη αίθουσα στον τελευταίο όροφο του κτηρίου, είναι αφιερωμένη στις θετικές επιστήμες οι οποίες αποσπάστηκαν από τη Φιλοσοφική Σχολή το 1904. Για περισσότερες πληροφορίες για το ΜΙΠΑ ο αναγνώστης μπορεί να επισκεφθεί την ιστοσελίδα του μουσείου (<http://www.historymuseum.uoa.gr/to-moyseio.html>).

➤ Η ΕΠΑΝΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ ΤΩΝ ΘΕΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Εικόνα 1. Μέρος της συλλογής των επιστημονικών οργάνων των θετικών επιστημών του ΜΙΠΑ.

Η νέα έκδοση του ΜΙΠΑ (2022) αναφέρει για τη συλλογή επιστημονικών οργάνων του ΕΚΠΑ (εικ. 1), ότι «συστάθηκε αρχικά με κρατικές δαπάνες και συμπληρώθηκε με δωρεές ύστερα από έκκληση (1838) του δεύτερου πρύτανη του Πανεπιστημίου, Γεωργίου Ράλλη. Ωστόσο, το πρώτο διάστημα το λεγόμενο 'Ταμείο οργάνων', αναμφισβήτητα, παρέμενε υποτυπώδες σε σύγκριση με τις αντίστοιχες συλλογές παλαιότερων ευρωπαϊκών πανεπιστημίων (Στεφανίδης 1948, σσ. 58-59) με τα οποία το νεοσύστατο ελληνικό Πανεπιστήμιο φιλοδοξούσε να συμπλεύσει» (Τσίτου, 2022α, σ. 164). Ωστόσο, ο χαρακτήρας των θετικών επιστημών πρόκειται να αποσαφηνιστεί αρκετά αργότερα, ύστερα από επίμονες προσπάθειες καθηγητών των θετικών επιστημών (βλ. Χρηστομάνος, 1897), όταν θα αναγνωριστεί η σημασία της έρευνας για την ανακάλυψη του φυσικού πλούτου του νεοσύστατου κράτους και την ανάπτυξη του τελευταίου (βλ. Βλαχάκης, 2016, Τσίτου, 2022α, σσ. 165-172). Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι το Χημείο του Πανεπιστημίου θεμελιώνεται στην οδό Σόλωνος το 1887 και οι εργαστηριακές ασκήσεις θεωρούνται πλέον αναπόσπαστο κομμάτι της εκπαίδευσης των φοιτητών.

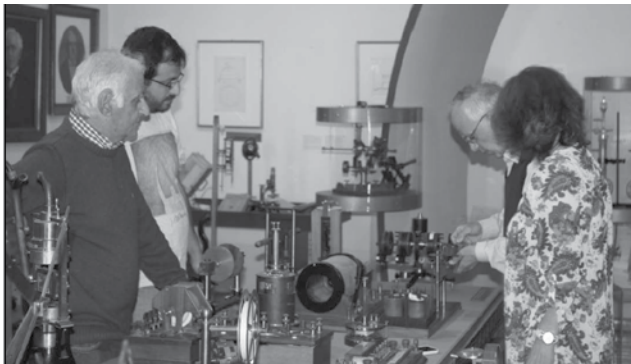
Η σπάνια συλλογή των επιστημονικών οργάνων του ΜΙΠΑ (ακουστικής, οπτικής, χημείας, ηλεκτρομαγνητισμού, αστρονομίας, μαθηματικών) χρονολογείται από τα μέσα του 19ου μέχρι τα μέσα του 20ου αιώνα, και κυρίως προέρχεται από τα εργαστήρια του Παλαιού Χημείου του Πανεπιστημίου στην οδό Σόλωνος. Τα όργανα αποκτήθηκαν μέσω των πολεμικών αποζημιώσεων του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, μέσω δωρεών ή και αγορών (για τις γερμανικές αποζημιώσεις βλ. Βλαχάκης & Λάζος, 2020). Πολλά από αυτά θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν κομψοτεχνήματα και έχουν κατασκευαστεί –κάποια σε μεγάλες διαστάσεις με στόχο τις επιδείξεις πειραμάτων για μεγάλα ακροατήρια– από τους σημαντικότερους ευρωπαϊκούς κατασκευαστικούς οίκους (Max Kohl, Pellin, Secretan, κ.ά.). Στο παρελθόν, ένα μέρος της συλλογής αυτής ασκούσε τη γοητεία του όχι μόνο στην πανεπιστημιακή κοινότητα αλλά και στο ευρύτερο κοινό, στο πλαίσιο εκλαϊκευμένων διαλέξεων που διοργανώνονταν από τους καθηγητές του Πανεπιστημίου σε αθηναϊκούς πολιτιστικούς συλλόγους (βλ. Βλαχάκης, 2016, Τσίτου 2022α, σ. 165).

Εικόνα 2. Αποψη της αίθουσας των επιστημονικών οργάνων των θετικών επιστημών του ΜΙΠΑ.

Το 2015, το ΕΚΠΑ φιλοξένησε τη 16η ετήσια συνάντηση Universeum των πανεπιστημιακών μουσείων της Ευρώπης. Στο πλαίσιο αυτής της συνάντησης, το ΜΙΠΑ πραγματοποίησε την επανέκθεση της συλλογής των επιστημονικών οργάνων των θετικών επιστημών (εικ.2). Η επιστημονική τεκμηρίωση/επιμέλεια του παραπάνω υλικού και η ένταξή του στη μόνιμη έκθεση του ΜΙΠΑ, πραγματοποιήθηκε σε συνεργασία με τους εξωτερικούς επιστημονικούς συνεργάτες κ. Χρυσολέοντα Συμεωνίδη (πρώην λέκτορα του ΕΚΠΑ), κ. Γεώργιο Βλαχάκη (Αν. Καθηγητή Ιστορίας των Επιστημών και της Φιλοσοφίας στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο), κ. Παναγιώτη Λάζο (δρ. φυσικό), κα Φλώρα Πάπαρου (δρ., χημικό μηχανικό), σε μουσειολογική μελέτη της γράφουσας (εικ. 3). Η νέα αυτή έκθεση με τίτλο *Επιστημονικά όργανα: εργαλεία έρευνας και εκπαίδευσης*, περιλαμβάνει τις ενότητες *εκλαΐκευση της επιστήμης, το εργαστήριο, επιστήμες της γης και του αέρα, περιοδικό έκθεμα*. Πλαισιώνεται με προσωπογραφίες προσωπικοτήτων (όπως οι Ξαβιέρος Λάνδερερ, Αναστάσιος Χρηστομάνος, Τιμολέων Αργυρόπουλος, Δημήτριος Χόνδρος, Θεόδωρος Ορφανίδης, Θεόδωρος Σκούφος, Γεώργιος Μαθαιόπουλος) που σφράγισαν την ιστορία της σχολής θετικών επιστημών του ΕΚΠΑ, καθώς και με άλλο φωτογραφικό υλικό. Στόχος της επανέκθεσης είναι να δημιουργήσει ερεθίσματα για επιστημονική γνώση, διάλογο, έμπνευση και κριτική σκέψη σε ένα φιλικό, συμμετοχικό περιβάλλον για το ευρύ κοινό. Επίσης, η έκθεση συμπληρώνεται με τη *διαδραστική γωνιά*, η οποία περιλαμβάνει μικρή χρηστική βιβλιοθήκη, διαδραστικά παιχνίδια και μια μικρή απτική συλλογή, ενώ περιοδικά φιλοξενεί εκθέματα που επιμελούνται μαθητές σχολείων (βλ. παρακάτω).

Εικόνα 3. Εργασίες τεκμηρίωσης για την επανέκθεση. Από αριστερά διακρίνονται οι Γ. Βλαχάκης, Π. Λάζος, Χρυσ. Συμεωνίδης, Φλ. Πάπαρου.

Μέρος της επανέκθεσης αποτελεί η ενότητα *κινηματογραφημένες μαρτυρίες καθηγητών του Πανεπιστημίου Αθηνών*, που παρουσιάζεται περιστασιακά με τη μορφή οπτικοακουστικού υλικού. Στην ενότητα αυτή, η προφορική μαρτυρία του Διονύσιου Μαρινίου, φοιτητή και μετέπειτα βοηθού στο Τμήμα Φυσικής του ΕΚΠΑ, δίνει την ευκαιρία στον επισκέπτη να αντιληφθεί το κλίμα της πανεπιστημιακής κοινότητας,

καθώς και τις συνθήκες στο Εργαστήριο Φυσικής του ΕΚΠΑ, τις δεκαετίες '60 και '70. Ανάμεσα σε άλλα, ο κ. Διονύσιος Μαρίνος περιγράφει με γλαφυρό τρόπο στιγμιότυπα από τη δεκαεπταετή συνεργασία του με τον ακαδημαϊκό και καθηγητή φυσικής Καίσαρα Αλεξόπουλο και από την προετοιμασία για την επίδειξη πειραμάτων στους φοιητές (βλ. Τσίτου 2022β, σ. 152):

«... Ως φοιτητής είχα ξεχωρίσει ορισμένους ανθρώπους ... και κυρίως τον Αλεξόπουλο. Από το 1957 και μέχρι που αφυπηρέτησε ήμουν βασικός βοηθός του στην εκπαίδευση κυρίως των πρωτοετών [φοιτητών]... Από την ορκωμοσία του Αλεξόπουλου σηματοδοτείται η νέα κατάσταση που θα υπάρχει μέσα στα εργαστήρια φυσικής... Βασική διαφορά η τέλεια αξιοποίηση του προσωπικού και η απόδοση αξιοπρέπειας στους βοηθούς. Ήταν το μόνο μάθημα στο οποίο ο καθηγητής συμπεριφερόταν στον βοηθό σαν να είναι ισότιμος... Είχε φτάσει σε σημείο να λέει στους φοιτητές 'ωχ! ο κύριος Μαρίνος με κοιτάζει άγρια άρα κάπου κάνω λάθος'... Για εκείνη την εποχή αυτό ήταν αδιανόητο... Έπρεπε να γίνουν κατά μέσον όρον οκτώ πειράματα... Εδίδοντο δύο λεπτά για το καθένα... Για να πετυχαίνουν έπρεπε να έχουν προπαρασκευαστεί με πολύ προσοχή... [αφού] έφευγε το τελευταίο ακροατήριο εννιά η ώρα το βράδυ... Με ρώτησαν κάποτε ποιες ώρες ήμουν στο Χημείο. Μου είναι πολύ πιο εύκολο να πω ποιες ώρες δεν ήμουν. Από το Χημείο έλειπα μια απογευματινή ώρα και δώδεκα με έξι τη νύχτα. Έβαζαν στοίχημα ότι το κρεβάτι μου είναι μέσα στο Χημείο και δε φεύγω το βράδυ...».

Σε άλλα σημεία της περιγραφής του, ο κ. Μαρίνος αναδεικνύει, με ιδιαίτερα παραστατικό τρόπο, τον λειτουργικό ρόλο των επιστημονικών οργάνων που εκτίθενται στην αίθουσα, όταν τα χρησιμοποιούσε μαζί με τον Αλεξόπουλο για την εκτέλεση πειραμάτων στο Εργαστήριο Φυσικής. Στη συγκεκριμένη μαρτυρία -όπως συμβαίνει συχνά με τις προφορικές μαρτυρίες σε έναν κόσμο που κατακλύζεται από το φαινόμενο της καταϊγιστικής πληροφόρησης- ο επισκέπτης έχει την ευκαιρία να αισθανθεί τη «σοφία» και την «ηθική» που διακρίνει έναν αφηγητή. Με άλλα λόγια και παραφράζοντας τον Walter Benjamin, στα λόγια του κ. Μαρίνου, ο επισκέπτης έχει την ευκαιρία να απολαύσει «την ευρύτητα που διαφεύγει της πληροφορίας» (1999, σσ. 86, 89, 98).

➤ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΜΙΠΑ ΓΙΑ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΑ ΕΙΔΗ ΚΟΙΝΟΥ

Συγκεκριμένα για τις θετικές επιστήμες, οι μουσειακές αφηγήσεις του ΜΙΠΑ που φωτίζουν ή/και προκύπτουν από σχετικά εκθέματα (επιστημονικά όργανα, συγγράμματα, φυλλάδια, φωτογραφίες, προσωπογραφίες, κ.ά.) ποικίλουν και σε έκταση και στον βαθμό διαδραστικότητας με το κοινό. Εκθεσιακές ενότητες και περιοδικά συμμετοχικά εκθέματα, θεματικές ξεναγήσεις, παρουσιάσεις, ζωντανά πειράματα, συνέδρια, ημερίδες (εικ. 4), επιστημονικά εργαστήρια, εκπαιδευτικά προγράμματα, παιδικά εργαστήρια κατασκευής, ψηφιακές αφηγήσεις, ο νέος κατάλογος του Μουσείου απευθύνονται, κάθε φορά, σε διαφορετικά είδη κοινού (επιστημονική κοινότη-

τα, μεμονωμένους επισκέπτες, οικογένειες, σχολεία). Ο σχεδιασμός των παραπάνω αφηγήσεων αφορά στοχευμένα το πεδίο των θετικών επιστημών, ή περιλαμβάνει μεμονωμένες ενότητες μιας μεγαλύτερης μουσειακής αφήγησης. Παρακάτω θα αναφερθούμε σε σχετικές δράσεις του ΜΙΠΑ για σχολεία (*Μαθητικός διαγωνισμός, Ρώτα τον Επιστήμονα*) και σε εκδηλώσεις για το ευρύ κοινό.

Εικόνα 4. Από την ημερίδα «Ιχνηλατώντας το κλίμα της πόλης», ΜΙΠΑ 2023. (Ελληνική Μετεωρολογική Εταιρία / Διϊδρυματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών ΕΚΠΑ Νερό, Βιόσφαιρα και κλιματική αλλαγή).

Ο μαθητικός διαγωνισμός *Τα εκθέματα του μουσείου μέσα από τα μάτια των μαθητών*, που διοργανώνει από το 2015 έως σήμερα το ΜΙΠΑ, απευθύνεται σε μαθητές σχολείων της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Στο πλαίσιο της παραπάνω εκπαιδευτικής δράσης και ανάλογα με το θέμα που έχει επιλεγεί, το ΜΙΠΑ συνεργάζεται κάθε χρόνο με ένα από τα Πανεπιστημιακά Μουσεία του (ΕΚΠΑ). Από την έναρξη του θεσμού έως σήμερα, έχουν αξιοποιηθεί συλλογές των θετικών επιστημών του ΜΙΠΑ στο πλαίσιο τεσσάρων μαθητικών διαγωνισμών (*Στα χνάρια της ιστορίας των θετικών επιστημών 2015-16, Βιοποικιλότητα: διαχρονική συμβολή στην ποιότητα ζωής το ανθρώπου 2020-2021 - σε συνεργασία με το Μουσείο Ζωολογίας, Η παρασκευή ενός φαρμάκου σε καιρούς πανδημίας: μια μάχη με τον χρόνο 2022-23 – σε συνεργασία με το Τμήμα Φαρμακευτικής και το Μουσείο Φαρμακολογίας*). Αυτό το διάστημα (2023-24), το ΜΙΠΑ συνεργάζεται με το Μουσείο Ζωολογίας για τον 8ο μαθητικό διαγωνισμό με θέμα: *Η επίδραση της κλιματικής αλλαγής στα οικοσυστήματα του πλανήτη μας*.

Ο βασικός στόχος του διαγωνισμού είναι η ανάδειξη της πανεπιστημιακής κληρονομιάς του ΕΚΠΑ, η ενίσχυση του διαλόγου μεταξύ της δευτεροβάθμιας και της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς και η διερεύνηση του ρόλου των εφήβων ως «αφηγητές» των μουσειακών του συλλογών. Οι επιμέρους στόχοι του προκύπτουν από τις προκλήσεις και τα ερεθίσματα που δημιουργεί το ίδιο το περιβάλλον ενός μουσείου και πιο συγκεκριμένα ενός πανεπιστημιακού μουσείου.

Το προσωπικό των μουσείων και οι επιβλέποντες καθηγητές του σχολείου λειτουργούν από κοινού ως διαμεσολαβητές μεταξύ των συλλογών και των μαθητών. Οι έφηβοι από τη μεριά τους, καλούνται να μελετήσουν επίκαιρα επιστημονικά ζητήματα, να κατανοήσουν τον κοινωνικό ρόλο της επιστήμης και την ιστορική της εξέλιξη, να αναλάβουν ενεργητικό ρόλο στο μουσείο, να προσεγγίσουν τα εκθέματα διεπιστημονικά και διαθεματικά, να εξοικειωθούν με την ερευνητική διαδικασία και τη μεθοδολογία της. Παράλληλα, ενθαρρύνονται να επιστρατεύσουν τη δημιουργικότητα, την ευρηματικότητα, τη φαντασία τους, για να επικοινωνήσουν τη γνώση που απέκτησαν με «αφηγήσεις» πρωτότυπες, ελκυστικές και φιλικές για το ευρύ κοινό.

Το θέμα του διαγωνισμού ορίζεται από κοινού από τον Αντιπρύτανη Ακαδημαϊκών Υποθέσεων και Φοιτητικής Μέριμνας του ΕΚΠΑ και τα μέλη της κριτικής επιτροπής που εκπροσωπούν τα συνεργαζόμενα μουσεία, τα οποία για τις ανάγκες του διαγωνισμού προτείνουν σχετικά εκθέματα από τις συλλογές τους. Ακολουθεί ο προγραμματισμός των επισκέψεων των σχολείων, οι οποίες περιλαμβάνουν ξεναγήσεις, παρουσιάσεις και πληροφοριακό υλικό προσαρμοσμένο για τους εφήβους (παραστάσεις power point, βιβλιογραφία, βασικές οδηγίες για τη συγγραφή της ερευνητικής εργασίας, βασικές προδιαγραφές για τον σχεδιασμό εκθεμάτων στο μουσείο, κλπ.).

Μέχρι πέρσι, οι προτάσεις που καλούνταν να καταθέσουν οι μαθητές χωρίζονταν σε δύο ενότητες: (α) μια εργασία ερευνητικού τύπου εμπνευσμένη από τα επιλεγμένα εκθέματα των δύο μουσείων και (β) ο σχεδιασμός ενός περιοδικού εκθέματος -εκθεσιακή ενότητα- με επίκεντρο πρωτότυπα εκθέματα του ΜΙΠΑ ή φωτογραφίες εκθεμάτων του συνεργαζόμενου μουσείου (εικ. 5). Ο σχεδιασμός του εκθέματος συνδέεται με την έρευνα που έχει προηγηθεί και οι μαθητές θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους τα ερμηνευτικά μέσα του ΜΙΠΑ που διατίθενται για τον σκοπό του διαγωνισμού (προθήκη, διαδραστικός πίνακας, ψηφιακή τηλεόραση, τάμπλετ, κλπ.). Σημειώνεται ότι η διαδικασία συμμετοχής στον 8ο μαθητικό διαγωνισμό (2023-24) απλοποιείται και οι μαθητές καλούνται να υποβάλουν υλικό μόνο για τη δεύτερη ενότητα (η προετοιμασία της οποίας προϋποθέτει βέβαια την έρευνα αλλά όχι με τη μορφή παραδοτέας γραπτής εργασίας).

Εικόνα 5. Το περιοδικό έκθεμα των μαθητών του 1ου Γενικού Λυκείου Σαλαμίνας που έλαβαν το πρώτο βραβείο στον 1ο μαθητικό διαγωνισμό (2015-16).

Ο διαγωνισμός ολοκληρώνεται με την τελετή βράβευσης στο ΜΙΠΑ, παρουσία του Αντιπρύτανη του ΕΚΠΑ και προέδρου της κριτικής επιτροπής του διαγωνισμού και των μελών της επιτροπής. Η παραπάνω τελετή αποτελεί επίσης μια καλή αφορμή για μια άτυπη συνάντηση της πανεπιστημιακής με τη σχολική κοινότητα, καθώς και με τους γονείς των μαθητών, σε ένα κλίμα εορταστικό και συγκινητικό.

Εικόνα 6. Στιγμιότυπο από την προετοιμασία για τον σχεδιασμό του περιοδικού εκθέματος των μαθητών του Πρότυπου Γυμνασίου Αναβρύτων που έλαβαν το δεύτερο βραβείο στον 1ο μαθητικό διαγωνισμό (2015-16).

Την ίδια μέρα, παρουσιάζονται σε ψηφιακή μορφή οπτικό υλικό από τις προτάσεις όλων των ομάδων που συμμετείχαν, ενώ όσες ομάδες το επιθυμούν, μπορούν να παρουσιάσουν σε φυσική μορφή ιδιοκατασκευές, ή άλλο υλικό που σχεδίασαν. Τη σχολική χρονιά που ακολουθεί, οι μαθητές των ομάδων που έλαβαν το 1ο και το 2ο βραβείο, επισκέπτονται το ΜΙΠΑ για να υλοποιήσουν την πρότασή τους για το περιοδικό έκθεμα (εικ. 6), υπό την επίβλεψη του προσωπικού του (βλ. Τσίτου, κ.ά., 2022).

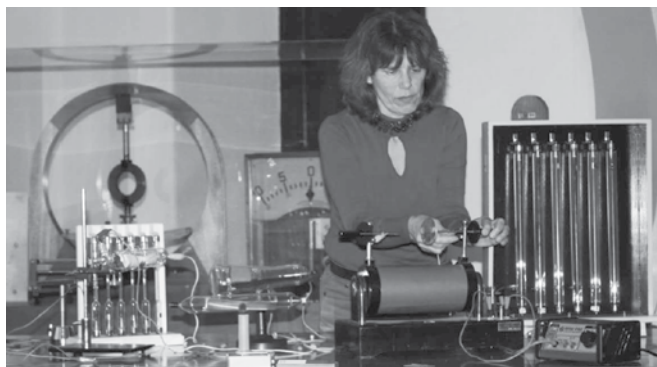
Η δράση *Ρώτα τον Επιστήμονα* υλοποιήθηκε το διάστημα 2012-2015, με τη συνεργασία ερευνητών/φοιτητών/συνεργαζόμενων φορέων του ΕΚΠΑ, ανεξάρτητων ερευνητών και σχολείων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Αναπτύχθηκε σε μηνιαίες διαθεματικές ωριαίες παρουσιάσεις που στόχευαν στην εξοικείωση των μαθητών με τη σύγχρονη πρακτική των επιστημών, κάνοντας παράλληλα αναφορές στην ιστορία τους.

Μαθητές γυμνασίου και λυκείου συναντούσαν στο ΜΙΠΑ ερευνητές από διάφορα επιστημονικά πεδία και είχαν την ευκαιρία να ξεδιπλώσουν μαζί τους, άγνωστες πολλές φορές, πτυχές του συναρπαστικού κόσμου των επιστημών και της καθημερινότητας ενός επιστήμονα. Με τη βοήθεια των εκθεμάτων από τη συλλογή του Μουσείου αλλά και των «εργαλείων δουλειάς» του κάθε ερευνητή, καλούνταν να προσεγγίσουν με τη δική του ματιά γνώριμες έννοιες και θέματα του σχολικού αναλυτικού προγράμματος.

Συγκεκριμένα στο πεδίο των θετικών επιστημών και της ιατρικής επιστήμης, οι τίτλοι των παρουσιάσεων που πραγματοποιήθηκαν (στο μεγαλύτερο μέρος τους μέσα στους εκθεσιακούς χώρους του ΜΙΠΑ και δίπλα στα σχετικά εκθέματα) ήταν: *Η*

ιστορία της ανατομίας και οι ανακαλύψεις των μεγάλων ανατόμων της Αναγέννησης και του 19ου αιώνα, Μια περιπλάνηση στην ιστορία της πειραματικής επιστήμης με αφορμή τα όργανα της Αίθουσας Φυσικών Επιστημών του ΜΙΓΠΑ (εικ. 7), Διάβρωση των ακτών στο πλαίσιο της διαχείρισης της παράκτιας ζώνης και των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής, Η φωτογραφία ως ιστορικό τεκμήριο και η τεχνική της, Η ιατροδικαστική σήμερα, Εμείς, η κοινωνία περιβαλλοντικών κινδύνων και η προφυλακτική αρχή, Μικρά μυστικά του χρώματος και του φωτός, Πόλωση του φωτός και φωτοελαστικότητα, Τα ιστορικά επιστημονικά όργανα και το κοινό – Σελίδες από την ιστορία της πειραματικής επιστήμης, Η εφαρμογή των ηλεκτρικών ρευμάτων στην επιστήμη της Ιατρικής – Ακτινολογία (εικ. 8), Γύρω από τη Σελήνη. Πού έκανε λάθος ο Ιούλιος Βερν; Σχήματα Lissajous. Όταν η φυσική γίνεται όμορφη, Με αφορμή ένα γαλβανόμετρο (εικ. 9).

Εικόνα 7. Η χημικός μηχανικός και εκπαιδευτικός κα Φλώρα Πάπαρου σε επίδειξη πειραμάτων, στο πλαίσιο της δράσης Ρώτα τον επιστήμονα.

Εικόνα 8. Από την παρουσίαση του ερευνητή κ. Γεράσιμου Λειβαδά (διακρίνεται δεξιά) που πραγματοποίησε σε συνεργασία με τον βιο-ιατρικό μηχανικό κ. Χρήστο Καζάση.

Εικόνα 9. Ο φυσικός και εκπαιδευτικός κ. Παναγιώτης Λάζος με μαθητές από επίσκεψη σχολείου, στο πλαίσιο της δράσης Ρώτα τον επιστήμονα.

Εκτός από τα σχολεία, το ΜΙΠΑ απευθύνεται και σε ένα ευρύτερο κοινό, καθώς φιλοξενεί ή διοργανώνει συναντήσεις και εργαστήρια με θέμα την επικοινωνία της επιστήμης. Οι εκδηλώσεις αυτές πραγματοποιούνται περιστασιακά στους εσωτερικούς χώρους του ΜΙΠΑ και στις αυλές του, σε απογευματινές ώρες και στις αργίες (εικ. 10-14).

Εικόνα 10. Από την παρουσίαση του κ. Π. Λάζου Μικρά μυστικά του χρώματος-Πόλωση του φωτός και φωτοελαστικότητα, στο πλαίσιο του εορτασμού της Διεθνούς Ημέρας Μουσείων (2014).

Εικόνα 11. Από την παρουσίαση Εργαστήρια της Φυσικομαθηματικής Σχολής. Έρευνα, άσκηση και η συμβολή τους στις κοινωνικοοικονομικές εξελίξεις του 19ου και των αρχών του 20ου αιώνα, την οποία ακολούθησε ανοιχτή συζήτηση με το κοινό. Η εκδήλωση πραγματοποιήθηκε με αφορμή τη συμμετοχή του ΜΙΠΑ στη δράση του Υπουργείου πολιτισμού «Παντέχνου πυρός σέλας - Λαμπερές ιστορίες φωτιάς» (2012). Δεξιά, διακρίνεται ο κ. Κώστας Γαβρόλγου, ομότιμος καθηγητής Ιστορίας των Επιστημών του ΕΚΠΑ. Στην εκδήλωση συμμετείχε με ομιλία, η κα Χάιδω Μπάρκουλα (Δρ) ερευνήτρια στο Ιστορικό Αρχείο στο ΕΚΠΑ.

*Εικόνα 12. Στιγμιότυπα από την Ημέρα του ερευνητή (2013)
– Τμήμα Γεωλογίας και Γεωπεριβάλλοντος, ΕΚΠΑ.*

Εικόνα 13. Από την παρουσίαση και επίδειξη του κ. Παναγιώτη Λάζου Υπολογίζοντας τη διάμετρο του ήλιου (2023).

Μια πεταλούδα πετάει στο Μουσείο !
Μικρή διαδραστική περιήγηση και εργαστήριο με αποδοκίματες χάρτινες πεταλούδες (ρωσική και γαλλική έκδοση) στις αίθουσες 5-7 (15:00-17:00)

Μουσείο Ιστορίας Πανεπιστημίου Αθηνών
Πλάκα, Κουρσική 25.89.22 - 11:00

Τι γράφουν οι πεταλούδες μέσα στο Μουσείο.
Σε ποιόν αφέμεσαν τον χρομό τους και γιατί.
Ποιες κρέονται μέσα από αυτήν τη μεταμύωση εισέλευση.

Χάρτινες πεταλούδες "πετούν" στις αιθίες κι ανάμεσα στα εκθέματα του Μουσείου. Μαζί τους ανακαλύπτουμε αντικείμενα όπου συναντιούνται οι επιστήμες με τη φύση. Αντικείμενα που μας θυμίζουν ότι αυτοί οι δύο "πολυχρυσμοί" κόσμοι μας εμπνέουν και μας φροντίζουν εδώ και πάρα πολλά χρόνια...

Για κρατήσεις θέσεων παρακαλούμε καλέστε στα τηλέφωνα του Μουσείου (210 3669506, 9:00-15:00). Παρακαλούμε αφήστε θέσεις - Διαφέρει αναμεταξύ.

Επίσης για κοινά κληρονομιά - Βιώσιμη Πολιτιστική Κληρονομιά - Συντηρούνται τα παλαιότερα για τα μελλοντικά γενιά, 25-25.89.22

Επίσης για κοινά κληρονομιά - Βιώσιμη Πολιτιστική Κληρονομιά - Συντηρούνται τα παλαιότερα για τα μελλοντικά γενιά, 25-25.89.22

Εικόνα 14. Αφίσα από τη διαδραστική περιήγηση / εργαστήριο για τους μικρούς φίλους του ΜΙΠΑ. Η εκδήλωση πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της διοργάνωσης Ευρωπαϊκές Ημέρες Πολιτιστικής Κληρονομιάς:

Ευρώπη μια κοινή κληρονομιά – Βιώσιμη Πολιτιστική Κληρονομιά, 2023.

➤ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σήμερα, το ΜΙΠΑ, επανεκθέτει και διευρύνει τη μόνιμη συλλογή του και αναλαμβάνει το ίδιο την επιμέλεια περιοδικών εκθέσεων. Έχει ανακαινίσει και εκσυγχρονίσει τους χώρους, τα ερμηνευτικά μέσα και τον εξοπλισμό του, ενώ οι εγκαταστάσεις του έχουν επεκταθεί και στο απέναντι κτήριο (Θόλου 16). Παράλληλα, ανανεώνει διαρκώς τον προγραμματισμό των δραστηριοτήτων του, καθώς ένας από τους πρωταρχικούς του στόχους είναι η επικοινωνία των συλλογών του στο ευρύ κοινό. Γι' αυτό το σκοπό, αναπτύσσει διαρκώς δίκτυα και συνεργασίες. Αυτή η πολιτική εξωστρέφειας που ακολουθεί όλα αυτά τα χρόνια, έχει οδηγήσει, άλλωστε, στην πραγματοποίηση των περισσότερων από τις δραστηριότητες που αναφέρονται στο παρόν άρθρο.

Σε αυτό το πλαίσιο και χάρη στη συνεργασία, τη θερμή υποστήριξη και την εθελοντική προσφορά εξωτερικών ερευνητών και φορέων, το ΜΙΠΑ σχεδιάζει μουσειακές αφηγήσεις για επισκέπτες που αγαπούν τόσο τις θετικές επιστήμες όσο και τον ιστορικό χώρο όπου αυτές θεμελιώθηκαν επίσημα στη νεότερη Ελλάδα περίπου δύο αιώνες πριν.

Η προετοιμασία και υλοποίηση των παραπάνω συμπράξεων είναι συχνά ιδιαίτερα απαιτητικές, κυρίως όταν εμπλέκονται περισσότεροι από έναν φορείς και εξωτερικοί συνεργάτες. Οι εντυπώσεις ωστόσο των επισκεπτών και συμμετεχόντων στις δραστηριότητες του ΜΙΠΑ, το κλίμα στην τελετή βράβευσης του μαθητικού διαγωνισμού με προσκεκλημένους εκπροσώπους από την δευτεροβάθμια και την τριτοβάθμια εκπαίδευση, τις οικογένειες των μαθητών, ή ακόμα και η αναφορά στο ΜΙΠΑ, ενός μαθητή, ως «το μουσείο μας», μας καθησυχάζουν κάθε φορά ότι «άξιζε τον κόπο».

Βιβλιογραφικές αναφορές

Benjamin, W. (1999). «The Storyteller», στο *Illuminations*. London: Pimlico, 86,89, 98.

Βλαχάκης, Γ. (2016). *Η σιωπή που μιλάει*. Στο Φ. Τσίτου (Επιμ.), *Επιστημονικά Όργανα: Εργαλεία Έρευνας και Εκπαίδευσης*, Μουσείο Ιστορίας Πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα: εκδ. ΕΚΠΑ.

Βλαχάκης, Γ. & Λάζος, Τ. (2020). Η γερμανική συμβολή στην επέκταση των φυσικών οργάνων στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Αγορές και εξαγορές. Στην ηλεκτρονική έκδοση του *Διεθνούς Ψηφιακού Συνεδρίου: Ελληνογερμανικές Διασταυρώσεις από τη Γερμανική Αυτοκρατορία στην Εισβολή της Βέρμαχτ στην Ελλάδα (1871-1941)*. Κέντρο Νέου Ελληνισμού 24-27 Σεπτεμβρίου 2020 (ανακτήθηκε από <https://comdeg.eu/compendium/essay/110187/>).

Λάζος, Π. & Πάπαρου, Φλ. (2016). *Επιστημονικά Όργανα: Εργαλεία Έρευνας και Εκπαίδευσης*, Μουσείο Ιστορίας Πανεπιστημίου Αθηνών. Φ. Τσίτου (Επιμ.), Αθήνα: ΕΚΠΑ.

Στεφανίδης, Μ. (1948). *Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιο Αθηνών/Εκατονταετηρίς 1837-1937, Ε΄/Ιστορία της Φυσικομαθηματικής Σχολής*, Τεύχος Α΄. Αθήνα: εκδ. Εθνικό Τυπογραφείο, 58-59.

Τσίτου, Φ., Πήχου, Μ., Μπάκουλα, Χρ., & Παπούλιας, Ευάγγ. (2022). Μαθητικός Διαγωνισμός 2020-2022. Μουσείο Ιστορίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών: 1821-2021. Από τον Αγώνα για Ανεξαρτησία στην καλλιέργεια της γνώσης. Το Πανεπιστήμιο της Αθήνας στο νεοσύστατο κράτος. Στο *Ματιές στην ιστορία: εκπαιδευτικές δράσεις γύρω από τον αγώνα του 1821 για την ανεξαρτησία της Ομάδας Εργασίας για την Εκπαίδευση και τις Πολιτιστικές Δράσεις στα Μουσεία του ελληνικού παραρτήματος του Διεθνούς Συμβουλίου για τα Μουσεία (ICOM – CECA, 2022)* (υπό δημοσίευση).

Τσίτου, Φ. (2022α). «Τεκμήρια από τη διδασκαλία και τα εποπτικά μέσα» στο *Η Διαχείριση*

της Πανεπιστημιακής Κληρονομιάς / Το Μουσείο Ιστορίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Επιμ. Ευάγγελος Παπούλιας, Αθήνα: εκδ. ΕΚΠΑ, 164-172.

Τσίτου, Φ. (2022β). «Ανθρώπινες σχέσεις και αντιπαραθέσεις». Στο *Η Διαχείριση της Πανεπιστημιακής Κληρονομιάς/Το Μουσείο Ιστορίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών*. Επιμ. Ευάγγελος Παπούλιας, Αθήνα: εκδ. ΕΚΠΑ, 152.

Χρηστομάνος, Α. (1897). *Φυσικά επιστήμαι και πρόοδος/Λόγος απαγγελθείς εν τω Εθνικώ*

Πανεπιστημίω/τη 17 Δεκεμβρίου 1897/Αναλαμβάνοντας την πρωτανεία, Αθήνα: εκδ. Ανέστης Κωνσταντινίδης.

<http://www.historymuseum.uoa.gr/to-moyseio.html> (ανακτήθηκε στις 17/11/2023)